

3. Priamy (individuálny) rozprávač je jednou z postáv diela. Rozpráva svoj vlastný príbeh v 1. osobe jednotného čísla prítomného alebo minulého času. Zvyčajne je to hlavná postava diela. Zobrazuje svoje vnútorné stavy a pocity, pri ostatných postavách však zaznamenáva iba ich vonkajšie činy, charakterizuje ich navonok.

4. Rozprávač „oka kamery“ – je podobne ako oko kamery zameraný len na vonkajšie znaky, črty a činy postáv. Nezobrazuje vnútro, psychiku svojich postáv, iba sprostredkovane naň poukazuje zobrazovaním ich konania, reakcií a dialógov. Tým sa líši od klasického, vševediaceho rozprávača.

RÝM

Rým je zvuková zhoda slabík na konci dvoch alebo viacerých veršov. Zriedkavo sa vyskytuje i na konci poloveršov (vnútorný rým). Vyskytuje sa predovšetkým v poézii. Existuje aj tzv. nerýmovaná poézia. Rým nepoznala ani literatúra antiky. Podľa jej vzoru sa nepestoval ani v slovenskej a českej časomernej poézii. Ani moderný, voľný verš nepozná rým.

Podľa rozloženia rýmu v strofe rozoznávame rým:

- združený (*aabbccdd* atď.),
- striedavý (*abab*),
- prerývaný (*abcb* – rýmujú sa iba párne verše),
- obkročný (*abba*),
- postupný (*abcabc*).

Tieto základné typy rýmov bývajú východiskom i pre zložitejšie rýmové kombinácie. Ustálený rýmový vzorec (rýmovú schému) majú aj niektoré básnické útvary, napr. sonet.

Namiesto rýmov (plnej zvukovej zhody) býva niekedy na konci veršov iba tzv. asonancia. Asonancia je nedokonalý rým, je to zvuková zhoda samohlások na konci veršov. Asonancia je typickým prostriedkom ľudovej poézie (*vraný – neveselý, moja – ocelová, berú – nesejú*).

Keď sa rýmujú iba gramatické prípony slov, vzniká gramatický rým. Vyskytuje sa najmä v staršej poézii (*vystavili – počali, dobrého – pekného, voňajú – neznajú*).

Podľa toho, koľko slabík zasahuje zvuková zhoda, poznáme rýmy jednoslabičné, dvojslabičné a viacslabičné. Ak je prízvuk na poslednej slabike, hovoríme o mužskom rýme. Ak je posledná rýmujúca sa slabika neprízvučná, vzniká ženský rým.

SATIRA

Komickosť môže v texte reprezentovať humor alebo satira. Ostrie humoru a satiry je zacielené hlavne na negatívne rysy ľudských charakterov, prípadne na záporné javy spoločenského života.

Humor je jemnejšia forma komickosti, svedčí o zhovievavo úsmevnom postoji autora k zobrazovaným postavám, resp. k zobrazovanej skutočnosti. Slovný humor a komické zápletky využíva napr. J. Chalupka vo veselohre *Kocúrkovo alebo Len aby sme v hanbe nezostali*, J. Kalinčiak v diele *Reštaurácia*, J. Palárik vo veselohre *Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch*. Láskavý, dobrosrdečný humor je typický pre M. Kukučína a jeho poviedky z dedinského prostredia (*Rysavá jalovica*).

Satira je najostrejšou formou komickosti. Základným znakom satiry je odsúdenie nezdravých spoločenských javov. Zobrazovanú postavu, resp. zobrazovanú skutočnosť zároveň zosmiešňuje i odmieta. Svoj výsmešný a kritický postoj autor vyjadruje najmä pomocou sarkazmu a irónie (sarkazmus = ostrý, uštipačný, nemilosrdný výsmech; irónia = jemný, zastretý výsmech, posmech, resp. spôsob použitia kladného výrazu, ktorému autor dáva záporný význam, čím dosahuje výsmech). Účinným stavebným prvkom satiry je i grotesknosť.

Satira bola pôvodne samostatným žánrom poézie a vyskytovala sa ako posmešná báseň. Takýto typ básne pestoval v slovenskej literatúre najmä J. Jesenský v medzivojnovom období a najmä v rokoch 2. svetovej vojny (politická a spoločenská satira). Satira sa uplatňuje i v ďalších žánroch, napr. v epigrame, satirickom románe, paródii, v absurdnej dráme atď.

Satiru využili vo svojich dielach mnohí autori slovenskej literatúry – od klasicizmu počínajúc až po modernú literatúru – napr. J. I. Bajza v *Slovenských dvojnásobných epigrammatak* a v románe *René mládenca príhody a skúsenosti*, J. M. Hurban v novele *Od Silvestra do Troch kráľov*, J. Záborský v 1. časti povesti *Dva dni v Chujave* a v parodiekej básni *Faustiáda*, J. Jesenský v poviedke *Pani Rafíková*, I. Stodola vo veselohre *Jožko Púčík a jeho kariéra*, D. Tatarka v knihe *Démon súhlasu*, V. Mináč v románe *Výrobca šťastia*, P. Karvaš v hre *Veľká parochňa*, E. Feldek v tragikomédii *Teta na zjedenie*, S. Štepká, J. Satinský a M. Lasica vo svojich inscenáciách a mnohí ďalší.